

Е-БИЗНИС

РИСТЕ ТЕМЈАНОВСКИ

Ристе Темјановски

Е-БИЗНИС
второ изменето и дополнето издание

Штип, 2017

Ристе Темјановски

Е-БИЗНИС

Автор

Проф.д-р Ристе Темјановски

Е-БИЗНИС

Рецензенти

Проф. д-р Ристо Фотов

Проф. д-р Цвета Мартиновска Банде

Лектор:

Проф.д-р Толе Белчев

Техничко уредување:

Ристе Темјановски

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Објавено во е-библиотека

<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI:

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

004.738.5:658.1/.5(075.8)

ТЕМЈАНОВСКИ, Ристе

Е-бизнис [Електронски извор] / Ристе Темјановски. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев", Економски факултет, 2017

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna.php>. -

Текст во PDF формат, содржи 224 стр., илустр.. - Наслов преземен
од екранот. - Опис на изворот на ден 24.01.2017. - Биографски
податоци: стр. 224. - Библиографија: стр. 220-223. - Содржи и:
Прилози

ISBN 978-608-244-370-6

а) Електронски бизнис - Високошколски учебници
COBISS.MK-ID 102486026

Сите права се заштитени. Ниту еден дел од оваа книга не може да биде репродуциран или пренесен во било која форма или со кои било средства, електронски или печатени, вклучувајќи фотокопирање, преснимување или чување во информациски системи, без претходна писмена дозвола од авторот или издавачот. Оваа книга е одобрена за учебник со Одлука бр. 1202-42/7 на 03.02.2017 од Наставно-научниот Совет на Економскиот факултет при Универзитетот Гоце Делчев - Штип

УНИВЕРЗИТЕТ "ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ" - ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

Проф.д-р Ристе Темјановски

Е-БИЗНИС
второ изменето и дополнето издание

Штип, 2017

ПРЕДГОВОР

Светот во кој живееме е свет во кој електронското работење или Е-бизнис ги диктира сите правци на современиот живот. Од своето појавување па сè до денес оваа област е во перманентен и динамичен развој и станува императив не само во меѓународното работење и домашните бизнис релации туку и составен сегмент на секојдневните културни навики. Оваа проблематика нуди одлични можности за развој на економиите во развој, на големите корпорации, но и на малите компании, бидејќи ги става во рамноправна положба со интернет технологиите. Од друга страна овозможува поединецот да ги следи технолошките развојни линии и преку информатичката технологија и Интернетот да биде вклучен во глобалните случувања.

Информатичката технологија предизвика сеизмичко подместување во сите процеси на човековите активности: животни навики, начин на учење, работа, забава, спорт, политика и со што го видоизмени целокупниот пејзаж на цивилизациските достигнувања. Светската економија денес се карактеризира со трансформација на бизнисот и појава на нов бран промени во создавањето богатство, посебно во новите економии. Со право се смета дека светот навлегува во нова ера, еден нов тип на економија - *нова економија*, вклучувајќи ја и глобализацијата која ги модифицира нашите односи во време, простор и опкружување.

Во денешната бизнис клима е-бизнисот може да има влијание на секој дел од организацијата на една компанија, вклучувајќи ја инфраструктурата, процесите, апликациите, вработувањето, врските, продажбата и продажните канали, каналите за дистрибуција и сл. Не само што е-бизнисот ги трансформира луѓето, компаниите и индустриите, тој оди и на многу повисоко ниво, влијае и врз успешноста на националните економии. Пристапноста до бизнис круговите кои порано биле мерени во години, сега се мерат во денови. Победници ќе бидат компаниите кои навремено ќе се вклучат во современата бизнис технологијата.

Трагајќи и следејќи сите овие технолошки промени во современиот бизнис свет доаѓаме и до основна цел на книгата Е-бизнис. Таа нуди можност за запознавање, разбирање и совладување на теоретските и практичните познавања од областа на електронското работење. Да ги оспособи студентите за спознавање, разликување и критичка анализа на следните прашања: што претставува, како е структуриран, но и како да се искористи технолошкиот развој и информатичката технологија, за полесно и поуспешно вклопување во светките економски текови. Во книгата се опфатени теоретскиот пристап, дефинирањето на поимите, класификациите, значењето, развојот и перспективата на одделните категории како што се е-бизнис, е-трговија, е-маркетинг, е-банкарство, но и практичната примена во светската економија, но и кај нас. Како настанува и со кое темпо се развива? Можеме ли да го следиме неговиот еволутивен пробив во бизнис домените? На што се темели значење и суштината на е-бизнисот? Кои се елементите на неговата виталност, како еден раширен феномен? Какви се тенденциите на неговиот развој, кога информатичката технологија навлегува

во сите пори на човековото живеење, работење, културно и цивилизациско развивање?

Концепцијата на книгата е базирана на современ начин, и е структурирана во осум глави со различни современи проблематики. Прикажаните теми коинцидираат со основната проблематика на електронското работење во глобални рамки, но и со конкретни примери, коментари и предлози на електронското работење во компаниите, банките, образовните институции и кај нас.

Во изготвувањето на учебникот **Е-БИЗНИС**, е консултирана современа литература, од најразлични области: менаџментот, маркетингот, економиката на мали претпријатијата, информатичката технологија, интернет протоколите, глобалните платни системи, безбедносните информационални протоколи, со единствена цел изворно и компетентно презентирање на материјата.

Чувствувам неизмерна потреба да изразам искрена благодарност на стручната помош и искрените совети на рецензентите проф.д-р Ристо Фотов и проф.д-р Цвета Мартиновска кои помогнаа во дефинирањето на стручните термини, структурирањето и моделирањето на овој учебник. Благодарност упатувам и кон проф.д-р Луси Караниколова и проф.д-р Толе Белчев, кои несебично, издвоија доволно време и енергија да го прочитаат и лекторираат овој труд.

Секако тука е драгоцената помош и од останатите соработници и пријатели. Особено ја издвојувам соработката со проф.д-р Живко Андревски, за дадените сугестии и добронамерни предлози. Благодарност изразувам и до моето семејство, за вниманието и моралната поддршка во реализирањето и комплетно оформување на овој труд.

Скопје, јануари 2017

Авторот

СОДРЖИНА

ГЛАВА I	16
ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА, ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА И Е-БИЗНИСОТ	16
Технолошкиот развој како генератор на општествени промени	19
Интернет технологијата и предизвиците на е-бизнисот	20
 ГЛАВА II	 29
Е - БИЗНИС	29
Концепт на е-бизнис.....	29
Основни прашања за е-бизнис.....	29
Модел на Е - бизнис тркало (e-business wheel)	37
Е-бизнис погодности	38
Класификација на електронското работење	39
Развој на електронското работење.....	40
Менаџмент на Е-бизнис	43
Стратегија на е-работењето.....	43
Планскиот пристап во Е-бизнис	52
Значење на бизнис планот за електронското работење	54
Изработка на е-бизнс план	56
Регулирање на електронското работење	57
Правно-економско регулирање на е-бизнис.....	58
Значење на електронското работење.....	63
 ГЛАВА III	 67
ТЕХНОЛОГИЈА НА ЕЛЕКТРОНСКОТО РАБОТЕЊЕ..	67
Електронски информационален систем	67
Структура и функционирање на системот	68

Деловен информационален систем (Business information system)	72
Изработка на електронски информационален систем	73
Перспективи на електронскиот информационален систем	74

ГЛАВА IV..... 78

ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИЈА 78

Поим и дефиниција на е-трговија.....	78
Компоненти на е-пазарот	84
Учесници.....	84
Стоки и услуги	85
Процеси -интеракцијата меѓу учесниците на пазарот	85
Класификација на електронската трговија	86
Модели на бизнис односи во е-трговските трансакции	87
Концепт на е-трговија.....	87
Услуги и перспективи на веб сајтовите за е-трговија.....	89
Видови услуги.....	89
Перспективи	91
М-трговија (Е-трговија во безжична средина)	91
Позиционирање на производи и услуги со ГПС технологијата.....	94
Погодности и ограничувања на М-трговијата	98
Виртуелни трговски центри	99
Концепт на виртуелните трговски центри	99
Улога и значење на виртуелните трговски центри	100
Функционирање на виртуелните трговски центри	101
Перспективи на електронските трговски центри	103
Електронски производи	104
Карактеристики на електронските производи.....	104
Оценување на квалитетот на електронските производи	106
Одредување цена на информациите производи.....	106
Фактори за успех на Е-пазари	107
Конкуренцијата како фактор за успех	107
Конкуренцијата на електронскиот пазар	109
Посредниците и нивната улога на е-пазарите.....	110
Погодности и ограничувања на е-пазарот	114
Погодности од интернет трансакциите на пазарот	114

Погодности за учесниците во електронската трговија	116
Погодности за компаниите.....	118
Погодности за потрошувачите.....	120
Ограничувања во е-трговија	120

ГЛАВА V..... 124

ЕЛЕКТРОНСКИ МАРКЕТИНГ 124

Маркетинг концепцијата во електронското работење.....	124
Управување со маркетинг-менаџментот.....	124
Управување со маркетинг активностите.....	128
Интернет маркетинг	129
Промоција на производите преку интернет	132
Директен маркетинг, продажба и услуги.....	138
Електронски каталог	141
Компарација на on-line каталозите и каталозите од хартија.....	142
Информациони портали	142

ГЛАВА VI..... 145

ЕЛЕКТРОНСКО БАНКАРСТВО 145

Технологија на електронското банкарство	145
Електронско банкарство	146
Интернет банкарство	147
Погодности од е-банкарството	148
Придобивки за банките со воведувањето на електронското банкарството..	150
Придобивки за клиентите со воведувањето на електронското банкарството	151
Платежни средства во е-банкарство.....	151
Смарт картички.....	151
Кредитни и дебитни картички (пластични картички)	152
Електронски чекови.....	153
Електронски и дигитални пари	154
Електронски мрежи и интербанкарски плаќања.....	154
Netting системи.....	156
RTGS системи	157
Fedwire	157
TARGET	157

TARGET2 Securities.....	158
SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)	160
SEPA	160
Безбедносното опкружување на електронското работење ..	162
Сигурносни аспекти на заштита на електронскиот бизнис	163
Стандарди и протоколи за безбедност во трансакциите	164
 ГЛАВА VII.....	 169
Е – УЧЕЊЕ	169
Е-учење и on-line универзитети.....	169
On-line корпоративна обука	169
Погодности и ограничувања на е-учењето	170
Погодности од е-учењето	170
Ограничувања на Е-учењето	171
 ГЛАВА VIII.....	 175
Е-БИЗНИС ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	175
Е-банкарство во Република Македонија	175
Состојби со е-банкарството во Р. Македонија.....	177
Неискористените можности на интернетот	182
Правна легислатива за поттикнување на е-бизнисот во Република Македонија	186
Законски одредби во е-бизнисот во Република Македонија	186
Мерки за подобрување на состојбите во е-бизнисот	189
 ГЛАВА IX.....	 193
ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА ЕКОНОМИЈАТА ВО ДИГИТАЛНИОТ СВЕТ	193
Новата економија во дигиталната ера	193

БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Проф.д-р Ристе Темјановски е Редовен професор на Економски факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, Република Македонија. Дипломирал и магистрирал на Природно-математичкиот факултет во Скопје, на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј", а во 2005 година на Економскиот факултет при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје ја одбранил докторската дисертација под наслов *"Транспортниот систем во Република Македонија и европските стопански текови"*, со што се стекнал со научно звање доктор на економски науки. Од 1-ви септември 2011 година е вработен на Универзитетот „Гоце Делчев“, - Штип на Економскиот факултет, во звање вонреден професор, а на 01.02.2016 година е избран во звање редовен професор. Одржува настава на прв циклус студии по следните предмети: Транспорт и шпедиција, Е-бизнис, Економска географија, Применета економија, Логистика. Изведува настава и на втор циклус студии по предметите: Менаџмент информacionи системи, Е-бизнис, Промоција, а изведува настава и за трет циклус студии на студиската програма Деловна економија. Во склоп на академските активности, ја вршел и функцијата Проректор на Економскиот факултет и координатор на Еразмус програмата на Економски факултет. Во фокусот на неговите истражувања се опфатени транспортните системи и модели, посебно прашањата на транспортниот, економскиот и регионален развој и нивното влијание врз организација на просторните активности и географско-економските развојни анализи. Има објавено над 70 научни трудови во научни списанија и конференции, десеттина академски книги, а има учествувало и на повеќе домашни и меѓународни истражувачки проекти.